

Agata Walczak-Niewiadomska

**KRONIKA KOŚCIELNA KALISZA
JAKO ŹRÓDŁO DO BADAŃ NAD DZIEJAMI MIASTA**

Kroniki od dawien dawna stanowiły bezcenne źródło wiadomości o dziejach państwa i społeczeństwa; czerpało z nich wiedzę wiele pokoleń historyków. Termin „kronika” wiąże się z europejskim piśmiennictwem średniowiecznym i odnosi się do „dzieł opisujących dzieje poszczególnych narodów lub tzw. dzieje świata w porządku chronologicznym”¹. W następnych epokach ważną rolę odgrywały prace obejmujące swym zasięgiem niewielki obszar w wąskich ramach czasowych; ze względu na swoje rozmiary pozwalały one na bardziej szczegółowy opis historii danego terenu. Doskonałym przykładem takiego dokumentu jest *Kronika kościelna Kalisza* ks. Jana Sobczyńskiego, długoletniego proboszcza parafii św. Mikołaja w Kaliszu, prowadzona w latach 1901–1938.

Zapewne autor zaczął ją pisać pod wpływem artykułu zamieszczonego na łamach „Homiletyki” w 1900 r.², zachęcającego duszpasterzy do prowadzenia takich kronik. Funkcję proboszcza ks. J. Sobczyński sprawował w Kaliszu w latach 1901–1942. Piastował nadto wiele godności kościelnych, z których najważniejsze to: dziekan dekanatu kaliskiego, prezes Konsystorza Foralnego Kaliskiego oraz prepozyt kapituły kaliskiej. Jako proboszcz kierował przebudową i restauracją kościoła św. Mikołaja. W latach dwudziestych XX w. z jego inicjatywy odrestaurowano bezcenny zabytek kościelny – obraz Petera Paula Rubensa *Zdjęcie z krzyża*. W czasie pobytu w Kaliszu zapisał się chlubnie na kartach historii miasta jako współzałożyciel, prezes lub członek wielu stowarzyszeń, m.in. Towarzystwa Dobroczynności, Towarzystwa Biblioteki im. A. Mickiewicza, Muzeum Ziemi Kaliskiej i Towarzystwa Przyjaciół Książki.

Ksiądz Sobczyński, historyk amator, bibliofil i właściciel bogatego księgozbioru, opisywał najważniejsze wydarzenia z życia parafii św. Mikołaja. Dokumentacja ta szybko przeobraziła się z parafialnej w ogólnokościelną kronikę

¹ *Kronika*, w: *Słownik literatury staropolskiej*, Wrocław 1998, s. 399.

² P. K., *Kronika parafialna*, „Homiletyka” 1900, R. 3, t. 5, s. 627–630.

miasta, ponieważ autor zajmował przez długie lata naczelną pozycję wśród kleru Kalisza i okolicy, a żaden z pozostałych proboszczów w tym czasie podobnych zapisków nie prowadził. Autor nie zatytułował swej kroniki; tylko gdzieś w tekście pojawiają się wzmianki o *Kronice parafii św. Mikołaja*, bądź o *Kronice miasta Kalisza*. Praca ta wykracza poza historię parafii i często porusza sprawy świeckie, mimo to jest znana przede wszystkim jako kronika kościelna pt. *Kronika kościelna Kalisza*. Podzielona była na siedem nieoprawnych tomów różnej objętości. Niestety, nie dochowała się w całości.

Opisanie wojennych losów *Kroniki* wymaga przedstawienia dwóch wersji wydarzeń. Pierwsza wersja, pojawiająca się we wszystkich opracowaniach na ten temat, podaje, iż w dniu wybuchu II wojny światowej rękopis znajdował się w dwóch miejscach. Księgi (tomy) I, V, VI i VII były u autora, a księgi II, III i IV, obejmujące lata 1906–1918, przechowywał ks. Konstanty Penkała, proboszcz parafii Kościelec Kaliski i przyjaciel ks. Sobczyńskiego. Ksiądz Penkała, aresztowany przez Niemców, zmarł w Dachau w 1942 r., a tomy *Kroniki* zostały zniszczone wraz z jego księgozbiorem przez rodzinę niemiecką, która zajęła plebanię.

Druga wersja natomiast opiera się na przekazie ustnym Wacława Klepandego, dyrektora Muzeum Ziemi Kaliskiej w latach 1953–1959. Bazując na wypowiedziach świadków wojennych wydarzeń – Józefa Polkowskiego³ i Zofii Hieropolitańskiej⁴, wskazał on na Mieczysławę Błażejewską, siostrzenicę ks. Sobczyńskiego, przypisując jej zniszczenie trzech tomów *Kroniki*. Po wkroczeniu Niemców do Kalisza kościół św. Mikołaja przeznaczono na magazyn zakładu „Winiary”. Prowadzone przez Niemców brutalne przesłuchania w sprawie ukrycia cennych aparatów kościelnych skłoniły przestraszoną Błażejewską do spalenia trzech tomów rękopisu w piecu na plebanii. Prawdopodobnie w zniszczeniu pozostałych ksiąg przeszkodziło wyrzucenie jej samej z budynku plebanii (była w nim przed wojną zameldowana). Dziś można jedynie domyślać się powodów, dla których w pierwszej kolejności spalono tomy odnoszące się do lat 1906–1918. Być może na decyzji Błażejewskiej zaważyły niepochlebne opinie ks. Sobczyńskiego na temat postępowania okupanta niemieckiego w czasie I wojny światowej.

Ocalałe cztery księgi, będące własnością parafii św. Mikołaja w Kaliszu, w 1952 r. przejął od Mieczysławy Błażejewskiej ks. Stanisław Librowski z Włocławka. Tam *Kronikę* przejrzano i oprawiono; w tym samym roku wróciła do Kalisza. Następnie ze względu na podniszczenie jej przez licznych użytkowników, postanowiono przewieźć ją z powrotem do Włocławka, gdzie znajduje się obecnie, od 1963 r., w posiadaniu Archiwum Diecezjalnego⁵. Z zachowanych

³ Józef Polkowski (1890–1955), historyk, kronikarz miasta nad Prosną, kolekcjoner.

⁴ Zofia Hieropolitańska (1897–1966), współtwórczyni i wieloletni pracownik Muzeum Ziemi Kaliskiej.

⁵ ADW, Akta parafii św. Mikołaja w Kaliszu, sygn. 38–41.

tomów pierwszy obejmuje lata 1901–1905, tom V lata 1919–1926, tom VI opisuje lata 1926–1932, a tom VII lata 1932–1938. Najszerzej potraktował autor okres 1919–1926, najbardziej pobieżnie lata 1932–1938 (być może ze względu na pogarszające się zdrowie autora i mniej aktywne uczestnictwo w życiu miasta). Tekst *Kroniki* uzupełnia materiał ilustracyjny, tj. fotografie i rysunki wykonane przez autora, który szczerze przyznał, że „rysować nie umie wcale”⁶, co można potraktować jako przesadną skromność.

Dokument był przedmiotem opracowań naukowych, zwłaszcza ks. Librowskiego, informującego o historii, formie i zawartości *Kroniki*⁷.

O prowadzeniu kroniki przez proboszcza wiedzieli duchowni i świeccy, lecz prawdopodobnie autor nie dawał jej do wglądu władzy zwierzchniej, być może dlatego, iż zawiera uwagi nie zawsze przychylnie klerowi i poszczególnym duchownym⁸.

Dalsza część artykułu ma na celu ogólną charakterystykę zawartości *Kroniki kościelnej Kalisza*. Warto wydzielić zagadnienia powracające, które kronika relacjonuje w odniesieniu do niemal każdego roku. Zawiera ona przede wszystkim wiadomości na temat obchodów świąt kościelnych, odprowadzanych w kaliskich kościołach. Gdziekolwiek pojawiają się teksty rozporządzeń biskupich, które (szczególnie w tomie pierwszym) skrupulatnie podawał kronikarz. Wśród zagadnień powracają wszelkie wiadomości dotyczące spraw parafii św. Mikołaja, jak np. restauracja budynków parafialnych czy uzupełnianie wyposażenia kościoła. Autor relacjonuje w odniesieniu do każdego roku kwestie związane z pełnionymi przez funkcjami kościelnymi, zwłaszcza proboszcza i dziekana. Stąd wzmianki w tomie pierwszym o uczestnictwie w prowadzeniu śledztwa w lecie 1903 r. w sprawie nieporozumień między ks. Walentym Mrukiem, proboszczem w Godziszach, a jego wikariuszem, ks. Romanem Zielińskim⁹.

Ks. Sobczyński, historyk z zamiłowania, starał się poznać i przekazać na łamach *Kroniki* wartościowe wiadomości odnalezione w aktach parafii kaliskich¹⁰. Często przeplatał swój tekst przepisywanymi z gazet kaliskich i ogólnopolskich artykułami; czasami umieszczał je w *Kronice*, by czytelnicy mogli sami wyrobić zdanie na dany temat¹¹. Tak było w przypadku dwóch dołączonych przez autora

⁶ *Kronika kościelna Kalisza*, t. 1, s. 205. Dalej *KKK*.

⁷ Zob. S. Librowski, *Kronika kościelna Kalisza 1901–1938 i jej autor*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1959, t. 43, s. 88–96; tenże, *Ksiądz Jan Nepomucen Sobczyński (1861–1942): (w stulecie urodzin)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej *ABMK*), 1961, t. 2, z. 1/2, s. 323–330; tenże, *Zachowane kroniki parafialne z terenu diecezji włocławskiej z lat 1901–1939 oraz ich wartość jako źródła historycznego*, *ABMK* 1969, t. 18, s. 5–46.

⁸ Zob. *KKK*, t. 1, s. 77, 172–176, 248–249; t. 5, s. 3–6, 29, 367 [467]; t. 6, s. 62–70, 118–120, 213–215, 232–234. Liczba w nawiasie odsyła do mylnej numeracji dokonanej przez autora.

⁹ *KKK*, t. 1, s. 55–57. Konflikt wynikał z nieposłuszeństwa wikariusza względem swojego przełożonego.

¹⁰ *KKK*, t. 5, s. 467 [567]–478 [578]; t. 6, s. 371–372.

¹¹ *KKK*, t. 6, s. 93.

wycinków z gazet. Pierwszy z nich zawiera mowę marszałka J. Piłsudskiego wygłoszoną podczas pobytu w Kaliszu 6–7 sierpnia 1927 r., drugi sprawozdanie z odczytu ks. Czesława Oraczewskiego¹². Z „Gońca Kaliskiego” wypisano m.in. artykuł Kazimierza Stefańskiego o rocznicy śmierci Adama Asnyka, z uwagami na temat wyborów do rady miejskiej Kalisza oraz notkę opisującą wystawę druków kaliskich w 1928 r.¹³ Inne gazety, takie jak „Gazeta Kaliska”, „ABC Kaliskie” i „Echo Kaliskie Ilustrowane”, również dostarczyły ks. Sobczyńskiemu materiału do *Kroniki*. Autor przytacza m.in. artykuły Emilii Bohowiczowej o pobycie biskupa Radońskiego w Kaliszu¹⁴, Kazimierza Stefańskiego nawiązującego do sprawy pomnika Adama Asnyka w Kaliszu¹⁵, cytuje opis pobytu uczestników „I kursu wiedzy o Kaliszu” w mieszkaniu proboszcza parafii św. Mikołaja¹⁶. Za godną zainteresowania uznał ks. Sobczyński bajkę autorstwa Eugeniusza Wojtycha, drukowaną w „Głosie Narodu”¹⁷, a także artykuły Gustawa Morcinka¹⁸ i ks. Wacława Kneblewskiego¹⁹, przepisane przez autora do *Kroniki*, być może ze względu na zawartą w nich opinię o nim samym.

Wielu ciekawych informacji dostarczają materiały biograficzne, czasem w formie życiorysów ludzi związanych z Kaliszem, Ziemią Kaliską oraz Diecezją Kalisko-Kujawską, a od 1926 r. Włocławską. Najbardziej rozbudowane życiorysy pojawiają się w kontekście śmierci księży, pozostających w bliskich kontaktach z ks. Sobczyńskim, np. biskupów Stanisława Kazimierza Zdzitowieckiego i Władysława Krynickiego, duszpasterzy kaliskich: ks. Konstantego Księskiego (rektora kościoła pobernardyńskiego), Ignacego Płoszaja (proboszcza parafii Najświętszej Marii Panny), Józefa Szafnickiego (prefekta szkół kaliskich), a także bliskich przyjaciół, ks. Michała Majewskiego (proboszcza i dziekana z Turku) oraz Mieczysława Sadowskiego (do 1919 r. proboszcza w Królikowie). W *Kronice* znaleźć można również biogramy osób świeckich, zdaniem ks. Sobczyńskiego zasłużonych dla Kalisza. Są wśród nich: Zygmunt Wyganowski (prezes Towarzystwa Kredytowego Kaliskiego), Stanisław Herbich (prezes Związku Rzemieślników Chrześcijańskich), Melania Parczewska (nauczycielka i działaczka społeczna), Felicja Łączkowska (twórczyni „Piątek Literackich”) i inni.

Z punktu widzenia historyka interesujące wydają się informacje autora *Kroniki* o samobójstwach na terenie miasta Kalisza, np. Stanisława Mystkowskiego, właściciela fabryki pierników, oraz Niwińskiego (imienia nie ustalono),

¹² Mowa o artykule w „Rzeczypospolitej” z 9 VIII 1927 r. oraz w „ABC Kaliskim” z 14 III 1928 r.

¹³ „Goniec Kaliski” z czerwca 1928 r.

¹⁴ „ABC Kaliskie” z 26 V 1930 r.

¹⁵ „Echo Kaliskie Ilustrowane” z 24 I 1938 r.

¹⁶ W *odwiedzinach u X. prałata Sobczyńskiego*, „ABC Kaliskie” z 16 VI 1938 r.

¹⁷ „Głos Narodu” z 26 III 1932 r.

¹⁸ „Gazeta Polska” z 26 III 1936 r.

¹⁹ W. Kneblewski, *Nad brzegami Prozny*, „Kurier Warszawski”, niezany dzień listopada 1936 r.

profesora gimnazjum, i jego żony. W tomie pierwszym pod datą 4 maja 1905 r. kronikarz przekazał bardzo dokładną relację z pogrzebu Józefy Hadryś, ofiary zamieszek w Kaliszu. Znamienne, iż ks. Sobczyński nie idealizował opisywanych przez siebie postaci, z jednej strony podkreślał zasługi zmarłego, z drugiej zaś, zgodnie z prawdą, uzupełniał życiorys uwagami krytycznymi.

Ponadto dzięki informacjom na temat członków rodziny oraz przyjaciół i znajomych ks. Sobczyńskiego *Kronika* pozostaje głównym źródłem do bardziej precyzyjnego skonstruowania biografii tego duchownego.

Czytelnicy *Kroniki* mogą się dowiedzieć o wizytach w Kaliszu wysokich rangą dygnitarzy kościelnych i państwowych, m.in. nuncjusza apostolskiego w Polsce Achillesa Rattiego w 1919 r.²⁰, arcybiskupa metropolity mohylewskiego Edwarda Roppa jesienią 1926 r.²¹, marszałka Józefa Piłsudskiego w 1921 r. z okazji uroczystości 29 pułku Strzelców Kaniowskich, stacjonującego w Kaliszu²², oraz prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Stanisława Wojciechowskiego w czerwcu 1923 r.²³

Kronika kościelna Kalisza dostarcza biografom ks. Sobczyńskiego cennych informacji o stanie jego zdrowia i odbywanych kuracjach. Na szczególną uwagę zasługuje opisany w tomie siódmym pobyt proboszcza w sanatorium w Miłowodach k. Obornik (woj. wielkopolskie). Jak wynika z jego wypowiedzi, kuracja ta nie dała oczekiwanych efektów, a raczej była szkodliwa dla zdrowia starszego człowieka²⁴.

W *Kronice* znalazły miejsce interesujące relacje o anomaliach pogodowych, występujących w pierwszej połowie XX wieku na terenie Kalisza i Ziemi Kaliskiej. Mowa tu m.in. o dramatycznej powodzi w 1903 r.²⁵ oraz o silnej burzy nad Kaliszem w nocy z 17 na 18 grudnia 1921 r.²⁶ Ponadto prawie każda notka o uroczystościach kościelnych daje też opis towarzyszącej im aury.

Niekiedy autor urozmaicał tonację dzieła, wprowadzając fragmenty o wydźwięku humorystycznym. W tomie szóstym znaleźć można dowcipy polityczne, których bohaterem jest najczęściej marszałek Józef Piłsudski²⁷.

Kronika kościelna Kalisza pozostaje interesująca dla badaczy życia kulturalnego, w tym także dla bibliotekoznawców, dzięki informacjom o zorganizowanych w mieście wystawach, o historii i działalności Biblioteki im. Adama

²⁰ *KKK*, t. 5, s. 36–43.

²¹ *KKK*, t. 6, s. 44–45.

²² *KKK*, t. 5, s. 230–239.

²³ *KKK*, t. 5, s. 355 [455]–367 [467].

²⁴ *KKK*, t. 7, s. 38–39. Najbardziej obszernie opracowania biograficzne to: S. Librowski, *Książd Jan Nepomucen Sobczyński (1861–1942): (w stulecie urodzin)*, ABMK 1961, t. 2, z. 1/2, s. 323–330 oraz A. Walczak, *Księgozbiór i zamówienia bibliofilskie księdza Jana Sobczyńskiego w świetle jego działań społecznych i kulturalnych* (praca doktorska w przygotowaniu).

²⁵ *KKK*, t. 1, s. 58–59.

²⁶ *KKK*, t. 5, s. 279–280.

²⁷ *KKK*, t. 6, s. 122–123, 197–198, 228–229, 231, 285.

Mickiewicza, Muzeum Ziemi Kaliskiej, Towarzystwa Przyjaciół Książki, a także dotyczącym genezy niektórych periodyków. Pozwoliła ustalić wiele faktów; inne, znane dotąd fragmentarycznie, uzupełnić. Relacje autora z wystaw pomogły w odtworzeniu listy eksponatów, również książek²⁸.

W sierpniu 1919 r. odbyła się wystawa dawnych zabytków Kalisza i planów architektonicznych związanych z rozwojem miasta. Ks. Sobczyński, jako jej współorganizator, wymienia w *Kronice* przedmioty dostarczone przez kościoły kaliskie²⁹. Pod datą 18 sierpnia 1922 r. autor zamieścił notkę o otwarciu wystawy obrazów współczesnych polskich malarzy, m.in. Włodzimierza Tetmajera i jego córki Jadwigi oraz Ludwika Stasiaka, zainicjowanej przez kaliskie koło Instytutu Narodowego w Wąbrzeźnie na Pomorzu³⁰. Kronikarz zamieścił obszerne sprawozdanie z wystawy druków kaliskich w 1928 r., urządzonej staraniem Towarzystwa Przyjaciół Książki; podał również liczbę dostarczonych eksponatów oraz przytoczył mowę Stefana Dembego, naczelnika Wydziału Bibliotek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, otwierającego wystawę³¹. Od 3 do 10 listopada 1929 r. w Domu Młodzieży Katolickiej prezentowano Wystawę Książki Katolickiej, którą także zrelacjonował ks. Sobczyński, podając m.in. informacje o ofiarodawcach druków, wystroju sali i osobach uczestniczących w otwarciu ekspozycji³². Ostatnia relacja z wystawy zamieszczona w *Kronice* dotyczy Wystawy Książki Polskiej, zorganizowanej w ramach Tygodnia Książki Polskiej, w dniach od 3 do 10 grudnia 1933 r. Autor przyznał, że myśl przewodnia wystawy: „historia książki od początku jej powstania do dnia dzisiejszego” pochodziła od niego, podał również charakterystykę dostarczonych przez siebie druków³³.

Dzięki *Kronice* poznajemy kulisy działalności kaliskiej Biblioteki im. A. Mickiewicza w latach 1928–1933. Ks. Sobczyńskiemu zawdzięczamy m.in. relacje z dwóch posiedzeń członków biblioteki, które odbyły się 17 września 1928 oraz 29 marca 1933 r.³⁴, informacje na temat okoliczności przeprowadzki placówki w 1928 r. do nowego lokalu³⁵ oraz wiadomość o księgozbiorze barona Leopolda Kronenberga ofiarowanym Bibliotece w 1932 r.³⁶

²⁸ Z *Kroniki* korzystali w celu badań naukowych m.in. E. Andrysiak, *Ruch bibliofilski: historia i współczesność*, Kalisz 2002; K. Walczak, *Biblioteki Kalisza i ich miejsce w życiu kulturalnym miasta 1793–1945*, Kalisz 1996. Ponadto na *Kronice* oparli się historycy katedry kaliskiej, zob. *Niepokonana i wzniosła Katedra św. Mikołaja w Kaliszu*, Bydgoszcz 2000.

²⁹ *KKK*, t. 5, s. 50–51.

³⁰ *KKK*, t. 5, s. 315–316.

³¹ *KKK*, t. 6, s. 133–134.

³² *KKK*, t. 6, s. 221–222.

³³ *KKK*, t. 7, s. 24.

³⁴ *KKK*, t. 6, s. 148–149; t. 7, s. 12–14.

³⁵ *KKK*, t. 6, s. 153–155.

³⁶ *KKK*, t. 6, s. 374.

W 1929 r., w związku z przeniesieniem zbiorów Muzeum Ziemi Kaliskiej do nowego pomieszczenia w ratuszu, ks. Sobczyński przypomniał historię tej instytucji. Dysponując protokołem z zebrania założycielskiego, odbytego 19 listopada 1906 r., autor przekazał czytelnikom *Kroniki* listę pierwszych eksponatów muzealnych (przechowywał je przez dłuższy czas w swoim mieszkaniu)³⁷. Podkreślił również zasługi Haliny Kożuchowskiej, opiekunki Muzeum, dzięki której udało się uchronić zbiory w czasie I wojny światowej.

Pisząc o czasopismach kaliskich, ks. Sobczyński charakteryzuje przede wszystkim prasę katolicką. Jedynie w relacji z początku 1929 r. w kilku zdaniach przedstawił sytuację na rynku czasopiśmienniczym w Kaliszu, wymieniając „ABC Kaliskie” (1927–1933, dziennik), „Gazetę Kaliską” (1893–1938, tygodnik, od 1898 dziennik) i „Ekspres Kaliski” (1925–1939, dziennik)³⁸. *Kronika* przedstawia czytelnikom okoliczności powstania i rozwoju tygodników „Kaliskie Wiadomości Parafialne” (1927–1929)³⁹ i „Ziarno” (1932–1933)⁴⁰ oraz dziennika „Głos Kaliski” (1930)⁴¹.

Dziś trudne, a nawet niemożliwe jest ustalenie zawartości zaginionych tomów *Kroniki*, czyli drugiego, trzeciego i czwartego. Z rozrzuconych w tekście informacji dowiadujemy się jedynie o kilku faktach. W *Kronice* pod rokiem 1907 zrelacjonowano przebieg prac organizacyjnych przy tworzeniu Związku Rzemieślników Chrześcijańskich, w których czynny udział brał ks. Sobczyński⁴². Prawdopodobnie tekst ten zamieszczony był w trzecim tomie *Kroniki*; przypuszczenie to wynika ze wzmianki o referacie prof. Jerzego Mycielskiego, wygłoszonym w 1908 r. na zebraniu Akademii Umiejętności w Krakowie, który zawierał analizę artystyczną obrazu P. P. Rubensa *Zdjęcie z krzyża*. Kronikarz kieruje zainteresowanych do tegoż referatu umieszczonego w trzecim tomie *Kroniki* na stronie 355⁴³. Logicznie rozumując, wydarzenia z roku 1914 i 1917 opisane były w tomie czwartym.

W przeszłości *Kronika kościelna Kalisza* dostarczyła materiałów źródłowych do wielu prac z zakresu szeroko pojmowanej historii Kalisza i Ziemi Kaliskiej. Już przed wojną posłużyła przy opracowaniu *Jednodniówki* napisanej przez Władysława Kwiatkowskiego z okazji jubileuszu 25-lecia Związku Rzemieślników Chrześcijańskich pod wezwaniem św. Józefa w Kaliszu⁴⁴. W latach 1952–1963 kronikę wykorzystywali autorzy przygotowujący prace do wydawnictwa *Osiemnaście*

³⁷ KKK, t. 6, s. 207–209.

³⁸ KKK, t. 6, s. 177.

³⁹ KKK, t. 6, s. 177–178.

⁴⁰ KKK, t. 7, s. 9–11.

⁴¹ KKK, t. 6, s. 178–179, 221.

⁴² KKK, t. 7, s. 8.

⁴³ KKK, t. 5, s. 173.

⁴⁴ KKK, t. 7, s. 9.

wieków Kalisza⁴⁵. Młodsze pokolenie badaczy tematyki historycznej również dostrzegło ogromne możliwości pogłębienia wiedzy, jakie daje *Kronika* ks. Sobczyńskiego. Wystarczy wymienić wydawnictwa Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk⁴⁶ oraz wydawnictwa słownikowe⁴⁷.

Kronika pozostawiona przez ks. Sobczyńskiego jest w zasadzie obiektywna. Wprawdzie autor nie stroni od krytycznych uwag o przedstawianych ludziach i faktach, ale nie wynosi swoich zasług ponad pracę innych. Niektóre fragmenty kroniki świadczą o wielkiej szczerości autora, jak np. w przypadku podania w 1925 r. wiadomości o samobójstwie jego siostrzeńca, Stanisława Błażejewskiego⁴⁸.

Trzeba stwierdzić, iż *Kronika kościelna Kalisza* pióra ks. Jana Nepomucena Sobczyńskiego stanowi ważne i jeszcze nie w pełni wykorzystane źródło do dalszych badań historycznych.

⁴⁵ *Osiemnaście wieków Kalisza. Studia i materiały do dziejów miasta Kalisza i regionu kaliskiego*, pod red. A. Gieysztor, t. 1–3, Kalisz 1960–1962. Cyt. za: S. Librowski, *Zachowane kroniki parafialne z terenu diecezji wrocławskiej z lat 1901–1939 oraz ich wartość jako źródła historycznego*, ABMK 1969, t. 18, s. 5–46.

⁴⁶ M.in. E. Andrysiak, *Ruch bibliofilski: historia i współczesność*, Kalisz 2002; K. Walczak, *Biblioteki Kalisza i ich miejsce w życiu kulturalnym miasta 1793–1945*, Kalisz 1996.

⁴⁷ E. Andrysiak, *Sobczyński Jan Nepomucen*, w: *Słownik biograficzny Wielkopolski południowo-wschodniej Ziemi Kaliskiej*, Kalisz 1998, t. 1, s. 260–261; M. Błażejewska, *Sobczyński Jan Nepomucen*, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa 1981, s. 680; W. Kujawski ks., *Sobczyński J. N.*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, Warszawa 1983, t. 7, s. 141–142; H. Tadeusiewicz, *Sobczyński J. N.*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1986, supl., s. 201–202; A. Wędzki, *Sobczyński J. N.*, w: *Polski słownik biograficzny*, Warszawa 1999, t. XXXIX, s. 449.

⁴⁸ *KKK*, t. 5, s. 438 [538]–439 [539].